

Motion till riksdagen 2022/23:21

av Vasiliki Tsouplaki m.fl. (V)

med anledning av prop. 2021/22:272 Statens stöd till trossamfund samt demokrativillkor vid stöd till civilsamhället

1 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förslagen om företrädarskap ska förtydligas med utgångspunkt i att företrädare är den som har en ledande ställning och att exempel på roller ska tillkomma till författningstexten i de fall där dessa kriterier förekommer, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att kriterier bör läggas in om att allvarlighetsgrad, systematik och utsträckning i tid särskilt ska beaktas vid bedömning av om agerandet ska anses vara oförenligt med demokrativillkoret liksom vid bedömning av om undantagsregeln om särskilda skäl ska tillämpas, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en översyn av undantagsregeln i fråga om upprepat agerande, både i relation till arvsfonden och i relation till trossamfunden, och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen ska göra en översyn av hur och när myndigheterna prövar eller inte prövar frågan om demokratisk uppbyggnad i samband med demokrativillkoret och återkomma med det till riksdagen och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen ska återkomma till riksdagen med en översyn av tillämpningen av de nya bestämmelserna och utfallet av desamma och tillkännager detta för regeringen.

2 Inledning

För Vänsterpartiet är det en central demokratifråga att våra civilsamhällesorganisationer har goda villkor för att verka. Genom att engagera människor i allt ifrån idrott, miljöfrågor och stödverksamheter för olika grupper bidrar ideella organisationer och föreningar

till samhällsnyttan. Genom att erbjuda fritidssysselsättning och tillgång till kultur och natur ger man människor i hela landet möjligheter till ett rikare liv. Trossamfunden möjliggör för människor att utöva sin religion och få delta i en gemenskap runt den. Civilsamhällesorganisationerna bidrar också till att stärka demokratin, dels i sin roll som röstbärare så att en mångfald av idéer och uppfattningar synliggörs och intressen och uppfattningar hos olika grupper i befolkningen företräds i offentligheten, dels som forum för demokratiträning i praktiken. Vänsterpartiet menar därför att det är viktigt att utgångspunkten för bidragsgivningen är att civilsamhället får agera fritt och demokratiskt. Bidragen är till för att stödja organisationerna och regelverket omkring dem behöver vara tydligt och enkelt att följa.

Vänsterpartiet tycker att det är bra att det tas ett helhetsgrepp runt demokrati-villkoren i bidragsgivningen till civilsamhället då det finns många förordningar och villkoren har kunnat skilja sig åt från förordning till förordning och mellan olika myndigheter. Vi håller med om att regeringens utgångspunkt i ett exkluderande demokrati-villkor är riktig. Det finns däremot en del förslag i propositionen som riskerar att göra regleringen mer rättsosäker, otydlig och i förlängningen öka den administrativa börda som i dag ligger på civilsamhället.

3 Företrädare

Regeringens definition av företrädare för organisationen är i förslaget för bred och otydlig. Vi menar att regeringen inte lyckas redogöra för vem man anser vara företrädare och inte heller vilken form av agerande som förväntas av organisationerna om ett fel uppdrag. Det leder till stor oklarhet kring hur regeln egentligen kommer att tillämpas. Som vissa remissinstanser påpekat riskerar skrivningarna att leda till en ändlös ansvarskedja. En kedja där ledningen på en nivå blir ansvarig för det som händer i delar av organisationen där den enligt sina egna stadgar inte har utrymme att agera, t.ex. en paraplyförening gentemot en lokal organisation hos en av dess medlemsorganisationer.

Det liggande förslaget om vilka som anses vara företrädare riskerar att odla en kultur av misstro inom organisationerna där allt och alla behöver kontrolleras i mycket hög grad, vilket riskerar att minska människors vilja att representera sin organisation.

Vänsterpartiet undrar hur stort problem regeringen menar att det är att olika representanter i organisationer som i dag uppstår statsbidrag stöder antidemokratiska strömningar? Och hur vanligt är det att dessa individer får genomslag i organisationen på ett sätt som förändrar organisationens demokratiska utgångspunkter? I de få fall som hittills uppdragats har organisationerna så gott som alltid tydligt tagit avstånd och påvisat att det inte är organisationens ståndpunkt.

En annan oklarhet i regleringen är hur länge tidigare agerande ska hänga kvar över de som vill organisera sig och som därmed omöjliggör demokratiska engagemang. Hur snart får en representant som tidigare uttalat sig odemokratiskt men sedan bytt åsikter ställa upp som företrädare utan att organisationen riskerar att mista sitt statliga bidrag? Vi är särskilt måna om att unga får en andra chans och inte blir brända för lång tid framöver.

I remissvaren finns det de som flaggar för att denna regel kommer att innebära en större administrativ börda för organisationerna. Många ser framför sig att vanliga

aktiviteter, som att ordna ett panelsamtal eller anlita en föreläsare, oavsett ämne på föreläsningen, kommer att behöva föregås av noggrann kontroll av alla medverkande. De demokratiska processer organisationerna har för att välja företrädare måste respekteras; det är där man beslutar om vem som har rätt att tala i organisationens ärenden. Det har man inte så fort man finns inom föreningens verksamhet. Ofta har inte heller den nationella nivån rätt att utesluta eller ta beslut om företrädare på lokal nivå då det är den lokala organisationens stadgar som föreskriver det.

Vänsterpartiet menar att texten runt företrädarskap måste förtydligas och de som omfattas måste vara de som valts av organisationen att faktiskt företräda den.

Förslagen angående företrädarskap ska förtydligas med utgångspunkt i att företrädare är den som har en ledande ställning och att exempel på roller ska tillkomma till författningstexten i de fall där dessa kriterier förekommer. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

4 Förtydligande av kriterier

Det är viktigt att det statliga stödet till en organisation inte är avhängigt mindre företeelser och att hänsyn tas till hur en organisation själv agerar när händelser eller åsikter uppdragas. Det är dock viktigt att det framgår tydligare i utformningen av demokrativillkoret vad som ska anses vara att bryta mot detsamma så att organisationer själva ska kunna arbeta systematiskt för att demokrativillkoret upprätthålls och avsteg korrigeras. Vänsterpartiet vill se att kriterier tilläggs vid bedömningen av demokrativillkoret för att på så sätt ytterligare säkra att det finns möjlighet för organisationerna att efterleva det.

Kriterier bör läggas in om att allvarlighetsgrad, systematik och utsträckning i tid särskilt ska beaktas vid bedömning av om agerandet ska anses vara oförenligt med demokrativillkoret liksom vid bedömning av om undantagsregeln om särskilda skäl ska tillämpas. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Eftersom företrädaransvar i propositionen är så brett och otydligt definierat gör det också att andra regler blir orimliga att genomdriva. Som i fallet med att undantagsregeln inte ska kunna tillämpas vid upprepat agerande. Vänsterpartiet förstår regeringens intention men menar att man i relation till resten av propositionen har hamnat fel. Många organisationer har rutiner för att granska, varna, stänga av någon från verksamheten eller utesluta en medlem, och organisationerna måste kunna använda sig av dessa processer inom det nya bidragssystemet. Om ett agerande upprepas under processen behöver det finnas utrymme för fortsatt hantering inom organisationen utan att statsbidraget äventyras. Civilsamhällets demokratiska processer måste respekteras och få ta tid.

Det bör göras en översyn av undantagsregeln i fråga om upprepat agerande både i relation till arvsfonden och i relation till trossamfunden. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

5 Demokratisk uppbyggnad

I de gamla demokratikriterierna fanns det med krav på att en organisation behövde ha en demokratisk uppbyggnad. Det är ett relevant krav för många delar av civilsamhället men inte alla, såsom stiftelser. Vid bedömningen av vad som är en demokratisk upp-

byggnad har dock myndigheten MUCF gjort stora avsteg från det som gällt i svensk föreningstradition i över 100 år. Den struktur som t.ex. politiska partier, fackföreningsrörelsen och en stor mängd andra landsomfattande organisationer har stämpas som odemokratisk. Vänsterpartiet har under många år påtalat det orimliga i detta förfarande och har velat se förtydliganden kring detta villkor. Trots att organisationens medlemmar beslutat om hur organisationen ska fungera kräver myndigheter, i motsättning till de röstande medlemmarnas vilja, att hela strukturen ska göras om för att bidragen fortsättningsvis ska kunna betalas ut. Detta sätter organisationer i en omöjlig sits då bidraget i många fall är så gott som hela verksamhetens inkomst. Vänsterpartiet menar att civilsamhället måste värnas och att bidragen ska vara till för att hjälpa organisationerna, inte diktera hur organisationernas verksamhet ska se ut och genomföras. Regeringen skriver i propositionen att det å ena sidan inte i propositionen föreslås ett villkor om demokratisk uppbyggnad i relation till Allmänna arvsfonden och trossamfund, men man skriver också att det är upp till Allmänna arvsfonden själv om man vill ställa sådana villkor. I relation till de andra förordningarna som kommer att beröras av propositionen beskriver inte regeringen hur arbetet med villkoret om demokratisk uppbyggnad kommer att se ut eller gå till. Det här tycker vi är problematiskt.

Regeringen ska göra en översyn av hur och när myndigheterna prövar eller inte prövar frågan om demokratisk uppbyggnad i samband med demokrativillkoret och återkomma med det till riksdagen. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Många remissinstanser lyfter fram en oro kring själva tillämpningsprocessen av villkoren. Vi delar oron och ser att det finns vägar den nya regeringen kan ta som hämmar föreningsfriheten och den fria debatten. Därför är det viktigt att riksdagen under innevarande mandatperiod får en redogörelse för utfallet av det nya demokrativillkoret.

Regeringen ska återkomma till riksdagen med en översyn av tillämpningen av de nya bestämmelserna och utfallet av desamma. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Vasiliki Tsouplaki (V)

Ida Gabrielsson (V)

Malcolm Momodou Jallow (V)

Maj Karlsson (V)

Isabell Mixter (V)

Daniel Riazat (V)

Karin Rågsjö (V)